

AVTORSKI PROJEKT

EVROPA, MATI MILA

DELAK

- 6 Zasedba
- 8 Tatjana Peršuh, Boštjan Narat
Morebiti največja pravljica v zgodovini sveta
Iz korespondence
- 16 Svetlana Slapšak
Evropa, smrt in mit
- 24 Patricija Maličev
Če ni komunikacije, se čarovnija ne zgodi
Pogovor z Ano Facchini
- 33 *Mama hčere, mama sina ...*
- 34 Fotografije z vaje
- 44 Nagrada
Metka Franko
- 46 Kontakti

EVROPA, MATI MÍLA

Slovensko narodno gledališče Nova Gorica

Sezona 2020/2021, uprizoritev 1

Premiera 24. septembra 2020 na velikem odru SNG Nova Gorica

Koproducent Zavod Delak Ljubljana

Avtorski projekt
po Ivani Sajko,
ob Niccolòju Machiavelliju, Boštjanu Naratu, Fjodorju Dostojevskem,
Tatjani Peršuh, Albertu Camusu, Nini Ivanišin, Umberto
Galimbertiju, Friedrichu Schillerju ...
2020

Režiserka **Tatjana Peršuh**

Avtorja kolaža **Boštjan Narat** in **Tatjana Peršuh**

Dramaturg in avtor glasbe **Boštjan Narat**

Lektor **Srečko Fišer**

Scenograf **Voranc Kumar**

Kostumografka **Dajana Ljubičić**

Koreograf **Sebastjan Starič**

Oblikovalec svetlobe **David Orešič**

Oblikovalec zvoka **Matej Čelik**

Oblikovalka maske **Muhair**

Asistentka lektorja **Anja Pišot**

Vodja predstave **Kaja Trkman**

Šepetalka **Anika Velišček**

Tehnični vodja **Aleksander Blažica**

Oblikovalci zvoka in videa **Matej Čelik**, **Vladimir Hmeljak** in **Stojan Nemeč**

Oblikovalec svetlobe **Samo Oblakar**

Lučna mojstra **Marko Polanc** in **Renato Stergulc**

Rekviziterja **Damijan Klanjšček** in **Gorazd Prinčič**

Frizerki in maskerki **Katarina Božič** in **Hermína Kokaš**

Garderoberki **Jana Jakopič** in **Mojca Makarovič**

Odrski mojster **Staško Marinič**

Odrski tehniki **Dean Petrovič**, **Bogdan Repič** in **Dominik Špacapan**

Vrviščarja **Damir Ipavec** in **Ambrož Jakopič**

Odrski delavec **Jurij Modic**

Mojster krojač **Robert Žikovič**

Šivilji **Marinka Colja** in **Tatjana Kolenc**

Mizarja **Mark Mattiazzi** in **Marko Mladovan**

Predstava nima odmora.

Evropa

Ana Facchini

Bik

Nebojša Rako k. g., **Tilen Jeras** k. g., **Andraž Jug** k. g., **Aljoša Möderndorfer** k. g., **Jošt Taraniš** k. g.,

Dušan Teropšič k. g.

Otroci (posneti glasovi)

Peter Harl, **Maja Poljanec Nemeč**, **Matija Rupel**, **Andrej Zalesjak**, **Žiga Udir**

Izvajalci posnete glasbe

Nina Narat Meden (vokal), **Polona Janežič** (klaviature, spremljevalni vokal), **Blaž Celarec** (bobni), **Peter Harl** (vokal),

Tibor Mihelič Syed (bas kitara), **Boštjan Narat** (bas kitara, kitara, vokal)

Zborček na posnetku

Ana Facchini, **Nebojša Rako**, **Tilen Jeras**, **Andraž Jug**, **Aljoša Möderndorfer**, **Sebastjan Starič**, **Jošt Taraniš**,

Dušan Teropšič, **Kaja Trkman**, **Anika Velišček**

Tatjana Peršuh, Boštjan Narat

MOREBITI NAJVEČJA PRAVLJICA V ZGODOVINI SVETA

Iz korespondence

2. september, sreda

9:23

Od: bnarat

Za: persuh

Jana, zdravo.

Malo prej sem brskal po svojem koledarju in naletel na rahlo šokanten podatek. A veš, kdaj smo imeli uvodno vajo? 24. februarja. 24. februarja!!! Od prve vaje do premiere bo minilo natančno sedem mesecev. V življenju sem delal nekaj off projektov, predstav, pri katerih smo štartali praktično iz nič in jih potem delali dolgo, dolgo ... No, včasih tudi predolgo, ampak na neodvisni sceni so pravila drugačna in tudi čas teče po drugih zakonitostih. Zato si nikoli nisem mislil, da bom svoj »osebni rekord« postavljal v instituciji, v nacionalnem teatru, in to zaradi pandemije.

Kakorkoli, včeraj je pisala Martina. Rok za oddajo prispevka za gledališki list nama je podaljšala, kar je superkrasno, ampak midva še vedno nimava nič. Kaj predlagaš, kaj naj sčarava? Totalno absurdno, da nama ob rekordno dolgem študiju predstave ob koncu skače kuzla v rit zaradi gledališkega lista, ampak očitno brez tega pač ne gre. Vsi govorijo o novi normalnosti, naše navade in razvade pa ostajajo iste in stare.

Malo ne vem, kje bi stvar zagrabil. Tema, ki smo se jo lotili, je v resnici neznanska, skorajda neskončna. Evropa, mati mila! Pa kje smo imeli glavo?! Kako naj na oder spravimo ves kontinent, njegovo celotno zgodovino, politiko, vojne, vse njegove notranje antagonizme in razklanosti? In kako na oder postaviti Žensko, Evropo, v katerih barvah naslikati njene ljubezni in s kakšnimi tehnološkimi domislicami uobličiti njena razočaranja? Kako jo razbiti na prafaktorje in hkrati poskrbeti, da bo ostala cela?

Streljam vprašanja, oprosti, ampak v tem trenutku nimam glave, ki bi znala nanje odgovoriti. Mudi se mi na vajo – našo, kakopak – zato te zapuščam zasuto z vsemi temi kostmi za glodanje. Še več jih je, vem, zato pričakujem, da mi katero zabrišeš nazaj. Pa ne v glavo, lepo prosim. Pretresov, takšnih in drugačnih, je bilo več kot dovolj. Bodi dobro in si piševa.

Boštjan

2. september, sreda

17:46

Od: persuh

Za: bnarat

Zdravo,

mogoče je pa to simbolika? Korona, poškodba v ekipi, ki je botrovala, da smo še za en teden, torej sedem dni zamaknili premiero in s tem prišli točno na datum prve vaje, sedem mesecev kasneje? Sedem nastopajočih? Kaj pa vem, sedem je pravljico število in mi se ukvarjamo z morebiti največjo pravljico v zgodovini sveta, z Evropo. Mogoče pa samo iščem nekaj, kar bi v pozitivni luči orisalo celo to koronsko situacijo. Na nivoju: stopiš v drek in si rečeš, to prinaša srečo? Duhovičim in besedičim.

Kaj bi res sčarala? Všeč mi je ta beseda. Sčarati, čarovnija. Tako gledališko zveni. Veš kaj, mi smo – pazi, katero besedo bom uporabila – umetniki. Ne vem, zakaj se mi ta izraz vedno zatakne v grlu, ampak dejstvo je: nismo politologi, ekonomisti, zgodovinarji in filozofi. (No, ti si filozof, pa to nima veze.) Kakorkoli obračamo, smo občutljivi na svet. To ne pomeni, da ga znamo rešiti, da imamo odgovore. Pomeni pa, da se nam zastavljajo vprašanja. Gledališče nasploh išče nek red in smisel v kaosu sveta. Meni se zdi popolnoma naravno, da smo se lotili tako velike teme, ki je, prav imaš, prevelika. Je pa najbolj naša. Po mojem bi se s temi vprašanji morali vsi ukvarjat.

Poleg tega gledališče ni delano za večnost, je umetnost tega trenutka. Za nas ne bo nihče rekel: »Uuuu, so bili pred svojim časom.« Ne, če nas zdaj ne sprejmejo, nas bo zgodovina izpljunila. Pa ne pravim, da smo ali da bi hoteli bit pred časom. Razlagam samo, zakaj se mi zdi predstava Evropa nujna. Prav zdaj.

Po drugi strani pa vsaka umetnost teži k večnosti. Hoče se nekako prikopat do kolesja in principov za podobami. In tu se tudi mi spogledujemo z večnostjo. Moramo se, če ne, je brez veze, da se sploh česa lotevamo. Evropa je večna, pa čeprav ji je / bo kako drugače ime.

Bodi dobro. Pa brez pretresov, prosim.

3. september, četrtek

7:21

Od: bnarat

Za: persuh

Draga Jana,

vem, da nisi »draga / dragi« tip človeka in da svojih pisem ne začenjaš na tak način. Tovrstna naslavljanja so se tudi meni zmeraj zdela po malem fake, malo zlagana in priliznjena. Ampak ali ni ta ista zlaganost tudi »evropska«, ali ni Evropa – kot prisposodba, celina ali ženska – včasih priliznjena in hinavska? Kaj pa bi ostalo od nje, od njenega neusmiljenega šarma, bogate zgodovine in (morda že malo preživete) politične moči, če ji vzamemo laž in prevaro? Na čem temelji veličina našega kontinenta? Na zlatu in diamantih, nafti in kavčuku, na blagu vseh barv, oblik in tekstur. In na spretni diplomaciji, ki vse to poceni kupuje (še raje jemlje) in drago prodaja. Ni boljšega biznisa.

Ko sem že pri kraji in poslu: pred kratkim si govorila o tem, da celo zgodbo nastajanja naše predstave najlepše pripovedujejo naslovi elektronske pošte, ki sva si jo pošiljala v zadnjih mesecih. Super ideja, všeč mi je in zato ti jo bom brezsravno sunil. Takole so si sledili:

Nazaj za skicirko

Evropa hroščki

Just saying

Mati mila – izhodišča za bika

Things to do

Inspiracija kar tako

Mati mila, korona! (mail od Bratuša)

Gradivo

Naključje, ki zna kaj obroditi

Počitniške naloge

14 dni pred začetkom konca

Evo, ukradel sem ti idejo in s svetom delil najino poslovno korespondenco. Sem eden izmed premnogih otrok prekrasne debeluške po imenu Evropa in mati so me vzgojili, kot so me pač vzgojili. Bodi fajn.

Boštjan

3. september, četrtek

23:05

Od: persuh

Za: bnarat

Zdravo.

Res nisem draga / dragi tip človeka. En najbolj navaden »Zdravo« tip človeka sem. Lahko bi pa bila tip »Jo!«, ali pa »Jo-jo!«. Gor in dol in gor in dol, kot jojo.

Daj, mogoče bi se počasi morala nehat zajebavat in kaj bolj resnega pisat. Mislim, ful se mi je težko zdaj preslikat v mentalno fazo nastajanja teksta. Tam gre za drugačno fantazijo. In v glavi kar vse gre in vse deluje. Zdaj pa ... Ti prekleti roboti mi bodo kri spili. Nič ne deluje!

Drži pesti za jutri zjutraj, ko pride človek povedat, če lahko dvignemo požarno zaveso.

Jana

4. september, petek

11:56

Od: bnarat

Za: persuh

Točno to, ravno za to gre! Oprosti, kar takole brez pozdrava, in medias res, direkt v čelo in brez nepotrebnih prologov: točno za to gre! Za preklete robotke! Vedno gre za preklete robotke. Igramo se umetnost, delamo teater, ga utemeljujemo s filozofskimi premisleki, na koncu koncev pa nam dva tedna pred premiero pijejo kri – prekleti robotki. Tehnologija, ki noče delat. Banalni predmeti, ki lahko zatajijo in s tem postavijo pod vprašaj ne samo predstavo in njeno izvedbo, pač pa tudi vse teoretske premisleke in ustvarjalske zaveze, na katerih sloni.

Praviš, da ti gre beseda umetnost težko z jezika, in tudi sam ob njej – če je uporabljena v neposredni bližini mojega imena – čutim precejšnje nelagodje. Zato so mi ta obdobja ustvarjanja, v katerih se ukvarjamo z navidez banalnimi zadevami, kot je delovanje ali nedolovanje tehnike, v bistvu všeč. Ker nas prizemljijo, ker nas opozarjajo na naše meje in nas hkrati vedno znova opomnijo, kako kompleksen svet je gledališče. Luč, zavesa, vrvi, kabli. Tehnologija, veščina, obrt. Na vsem tem teater v resnici sloni ali pade.

In to mi je všeč. Ravno predvčerajšnjim sem gledal risanko o medvedku Paddingtonu – neka angleška reč, ni ravno genialna, ampak tamali je všeč – v kateri se je Paddington srečal s čarovnijo, s kroglico, ki je izginila v kozarcu. Bil je očaran, kot se za čarovnijo spodobi, a ko mu je čarovnik razkril trik, je sledilo razočaranje. Kako se lahko za nečim čudovitim skriva tako prozorna finta? »Torej čarovnija ne obstaja?« Iluzionist je imel odgovor pripravljen: »Čarovnija ni krogla, ki izgine v kozarcu. Čarovnija je navdušenje, ki ga ob tem začitijo ljudje.«

Ne vem, ali pisanje o risankah spada v sfero resnega. Vem pa, da je treba verjet v magijo gledališča in življenja nasploh. Če ne, nas bo konec. Se vidiva.

Boštjan

5. september, sobota

16:02

Od: persuh

Za: bnarat

Zdravo,

včeraj ti nisem pisala, ker sem hotela ta mail začeti z dobro novico. Pa nimam ne dobre ne slabe novice, kajti človek za dovoljenje za požarno zaveso se ni prikazal.

Fajn, da ti je obdobje delovanja oz. nedelovanja tehnike všeč. Meni ni. Grozno mi je. Ampak za vsako tehniko ali tehnologijo stoji človek. Jaz samo iz vljudnosti rečem, da mi bodo robotki kri spili, ker se na vse pretege trudim skrit svojo ljudomrzniško naravo. Ljudje, dragi moj, ljudje mi jo bodo. In potem mi vedno znova prihaja na misel Evropina replika: »Kdaj naivnost postane nepripravljenost, nesposobnost naučiti se že enkrat, kako stvari stojijo? Kdaj ni več žlahtno, ampak neumno?« In kdaj bodo prišli popraviti te preklete robotke?!

Toliko. Slabe volje sem. Preklete slabe volje.

Jana

7. september, ponedeljek

7:56

Od: bnarat

Za: persuh

Hmnja.

Hmnja ni ravno pozdrav, je pa medklic oziroma medvzdih na mestu. Bojim se namreč, da te bom še malo zasul s slabimi novicami. Tole ti pišem v vrsti na parkirišču Zdravstvenega doma Metelkova. Ja, uganila si, poslali so me na testiranje. Začelo se je z rahlo vnetim grlom, pa smrkanje, ko se je pridružil kašelj, sem poklical in dobil termin. In to je to. Čakam, najprej na test, po tem pa na rezultat. Ti sporočim, takoj ko mi ga javijo. Pa upam, da bodo novice tokrat dobre. Sva na vezi.

Boštjan

7. september, ponedeljek

15:43

Od: persuh

Za: bnarat

Zdravo,

požarna zavesa ostaja spuščena, ampak ni panike, imam plan B. Uvod me v resnici ne skrbi, morava pa še vedno sčarat – spet ta beseda – zaključek. Boš jutri prišel? Kaj pravi stroka? Nujno morava po vaji na pivo in izvest še zadnji brainstorming, preden se zapodimo v ciljno ravnino.

Jana

8. september, torek

8:02

Od: bnarat

Za: persuh

Oj.

Stroka je pred nekaj minutami povedala, da sem ok. Oziroma, kot je rekla naša (katalenska) Vesna: končno nekaj pozitivnega v tem, da je Narat negativen. Se vidimo zvečer na vaji. In po njej absolutno na pivo in debati. Konec se bo sestavil, ker so temelji super. Bodi fajn.

Boštjan

Tatjana Peršuh (1985) je študij gledališke in radijske režije na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo zaključila z diplomsko predstavo *Opera za tri groše* (2009).

Z gledališkim ustvarjanjem se je začela ukvarjati že v srednji šoli, sprva kot slušateljica, kasneje kot mentorica v Gledališki šoli Prve gimnazije Maribor. Kot mentorica je sodelovala tudi na Tednu slovenske drame v Kranju.

Režirala je več predstav za otroke (*Punčka in svet* v produkciji kolektiva Squat, *Jakob in mesto* ter *Šivilja in škarjice* v Lutkovnem gledališču Maribor, *Ačih!* v Šentjakobskem gledališču) ter samosvoje avtorsko obarvane projekte *Ona* v Lutkovnem gledališču Ljubljana ter *Sen 59* in *Bolan človek* v Gledališču Glej.

Boštjan Narat (1976), po izobrazbi doktor filozofije in profesor zgodovine, je vsestranski ustvarjalec: glasbenik, filozof, publicist, moderator, igravec.

Leta 2001 je ustanovil skupino Katalena, ki je doslej izdala že sedem studijskih albumov, dva pa je ustvaril kot kantavtor.

V SNG Nova Gorica je najprej sodeloval kot avtor glasbe pri predstavi *Hura, Nosferatu!*, v kateri je tudi nastopil v vlogi Luke, nato pa je kot avtor aranžmajev in glasbenik soustvaril izjemno odmevno bizarno opereto *Peter Kušter*.

Izdal je tudi dve zbirki esejev, *Partija* in *Podaja v prazno*.

Svetlana Slapšak

EVROPA, SMRT IN MIT

Stefan Lux, germanizirana varianta imena István Lux, je bil slovaški Jud, rojen 1888, ki je študiral in ustvarjal na Dunaju in v Berlinu: pisal je poezijo, drame, režiral film in izdajal časopise. 3. julija 1936 je v Ženevi vstopil v dvorano, kjer je potekalo zasedanje Društva narodov, in se ustrelil v prsi, rekoč: »To je zadnji udarec!« Pred tem je še razdelil letake s tekstom, ki je opozarjal na nemški antisemitizem, uničevanje družbe in teror. Pisma s takšno vsebino je pred tem zaman pošiljal članom Društva narodov, nihče mu ni odgovoril. Umrli je še isti dan in rabinu v bolnišnici pred tem zaupal svoje pravo ime – Šmuel Moše ben Abraham. Pokopan je na pokopališču Veyrier, ki je razdeljeno s francosko-švicarsko mejo: med drugo svetovno vojno je bilo to priljubljeno mesto za prehode Judov iz Francije – ponoči so se skrili v Oratoriju, se pridružili prvemu pogrebu ter z ostalimi odšli naprej v Ženevo, če so imeli srečo. Tedanji tisk do Stefana Luxa ni bil prizanesljiv, razglasili so ga za duševno bolnega. Čeprav se je ubil na seji Društva narodov, ki je bilo svetovna organizacija, je umrl za Evropo.

Stefan Lux je govoril osem jezikov in je bil pristaš nauka Josefa Popperja Lynkeusa (1838-1921), verjetno prvega evropskega misleca, ki je premišljeval o univerzalnem temeljnem dohodku. Njegov film *Gerechtigkeit (Pravičnost, 1920)* ni ohranjen; bil je prepovedan, verjetno zaradi kritičnega stališča do antisemitizma. Če iščemo dober primer angažiranega Evropejca moderne dobe, je Stefan Lux prava izbira ... Kosta Gavrasov film *Amen (2002)* začenja z zgodbo o Stefanu Luxu. Vsa njegova predvidevanja o Evropi in Nemčiji, o nacizmu in fašizmu so se uresničila.

Kostas Lapavitsas je grški ekonomist, ki predava na univerzah v Londonu in Sieni. Med grško krizo je zastopal precej radikalnejše stališče kot Janis Varufakis, da bi namreč Grčija morala oditi iz ES, izstopiti iz evrskega območja in ponovno uvesti grško drahmo. Pred kratkim je bil na portalu Academia.edu objavljen njegov uvod v kolektivno delo o evropski ekonomiji (knjiga je v tisku), kjer opiše, kako bi lahko izgledala smrt ES: za Veliko Britanijo bi iz ES morale izstopiti predvsem mediteranske države in potem odpreti pogajanja o ponovni ureditvi Evrope na novih ekonomskih, socialnih in političnih temeljih. Zamisel je izrazito antikapitalistična. Prvo vprašanje Lapavitsasu bi bilo, zakaj Srednjo Evropo prepustiti nacionalističnim, populističnim in končno paranacističnim državnim projektom pa tudi, kako se bo Italija prilagodila takšni zamisli. Ekonomska projekcija takšne bodoče Evrope bi bila še prepričljivejša, če bi zaobjemala tudi maloazijske, severnoafriške in črnomorske države ter Balkan. Lapavitsas na primeru britanske levice (množice levih strank) analizira neanalitičnost levice, ki je zemarila aktivno obveščanje in izobraževanje državljanov: razredna analiza in trajna obramba demokracije sta dva ključna politična vzvoda na poti v novi socializem. Na tej osnovi je treba preseči populizem, ki prehiteva po desni z lažno poenostavljenimi rešitvami. Skrb za nacio-

nalno ekonomijo po Lapavitsasu ni pot v nacionalizem, saj se nanaša tudi na regionalne in lokalne enote, ki bi lahko bile temeljni model družbene organizacije v prihodnosti; prav desnica ne vidi problema v infiltraciji multinacionalk in v tuji prisotnosti in nima predsodkov pri črpanju tujega denarja za doseg svojih političnih ciljev.

Lapavitsas žal ne ponudi modela, kako ujeti čas in kako popularizirati mišljenje: še nobena revolucija pri tem ni bila posebej uspešna. Daje pa dobre argumente o tem, da institucije ES delujejo v korist kapitala, posebej nemškega, da bolj ščitijo velike in njihove interese kot pa svobodni trg in državljana ter s tem ustvarjajo družbo omejenih možnosti, omejenega dostopa do dobrin in nevarnega krčenja človekovih pravic. Institucije SO Evropa in ES: ideologija neoliberalizma oz. precej razrahljani verbalni aparat birokracije je tisto, kar – namesto teksta – oblikuje družbo, ki je že zelo daleč od svobode in enakosti. Pozitivna značilnost Lapavitsasovega uvoda je tudi, da nikoli ne pade v historicistično nakladanje in v »vrednote«. Ko bo knjiga izšla, bo tudi bolj jasno, kakšni so vse njegovi razlogi za umor ES.

Ukinitev smrtne kazni kot pogoj za priključitev nove države ES je modra izpeljava temeljne zamisli o Evropi. Gre za pravilo, ki je osnova vseh človekovih pravic: človeško življenje je nedotakljivo in ga tudi država ne more odvzeti ... tako, kot bo, vsaj upamo, v neki prihodnosti nedotakljivo vsako življenje. Obenem gre za poduk, da parlamentarna demokracija ne sme izkoriščati volje večine kot pokrija za kakršnokoli odločitev. Obstoj smrtne kazni ne sme biti predmet glasovanja, posebej ne na referendumu: gre za zgodovinsko modrost, ki izhaja iz preverjene človekove maščevalnosti in hkratne naklonjenosti izogibanju odgovornosti oz. potrebi, da se le-ta prevali na nekoga, ki z njo nima problema, saj predstavlja moč – denimo državo. Vpletanje moči tu spodkopava vsako razumno preišljevanje o odgovornosti in krivdi. Moč je tudi sovražnik znanja, saj jo zlahka destabilizira. Zaradi takšnih izkušenj so veliki normativni teksti, kot deklaracije ali ustave, običajno plod razmislekov izbrane skupine ljudi visokih intelektualnih sposobnosti in moralnih standardov. To gotovo ni ravno močan argument v prid predstaviške demokracije, prej ilustrativni podatek o pragmatičnosti, ki poskrbi za stabilnost družbe. Ni pa boljšega primera za katastrofalno zlorabo večinskega načela, kot referendum o Brexitu, zasnovan na nebrzdani propagandi, lažeh in prepričevanju, da gre za čisto enostavno odločitev (David Cameron), brez relevantnih informacij, predhodnih raziskav in poduka ljudem. Predvidevanja kažejo, da bi v veliki večini držav članic ES v primeru referenduma večina volilcev glasovala za smrtno kazen. So tudi države, ki so že izrazile (tudi skozi usta sodnikov in pravnikov) željo za referendumom o smrtni kazni – z argumentom, da gre za izraz demokracije. Takoj ko bi neka država ES dovolila glasovanje o smrtni kazni, bi to pomenilo konec ES, ne simbolni, ampak realni. Sedanje stanje, ko je, denimo, v Višegradski skupini javno mnenje izrazilo v prid smrtni kazni, je že velika nevarnost za ES, uveljavitev »svobode« odločanja bi pomenila popolni razkol med članicami ES in bi iz te organizacije naredila skupek fevdalnih držav, občasno v vojni, občasno v miru, s polno svobodo uvajanja

terorja, torture, diktature itn. Nacionalizem usmerja večino zoper manjšino in posameznika ter vsakomur, ki hoče verjeti, podaja laž o njegovi pomembnosti in moči, s pogojem, da ju delegira na pravo moč vladarjev in upravljalcev. Iluzija o predstaviški demokraciji se potem vzdržuje bodisi z zamegljevanjem odnosa, kjer vladajoči sloj govori z lažnim glasom kolektiva, bodisi z vzpostavljanjem strahu kot prevladujočega stanja duha, ali pa z »mešanim« modelom. Frustracije kolektiva so takšne, da občasno izvajanje smrtne kazni lahko učinkuje s tem, ko dodatno dviguje emocije v igri moči. Prepoved smrtne kazni je torej ključna in realna osnova evropskosti: ko prepoved pade, je to konec evropske ideje.

Nekaj globoko ritualnega je v pojavi vojaka, katerega uniforma predstavlja znak, da je pripravljen umreti oz. da je voljna tarča arbitrarne smrtne kazni. Res je tudi, da mu v primeru zajetja uniforma po mednarodnih sporazumih zagotavlja določeno formalno zaščito, ki ne velja za borca brez uniforme. Namesto da bi se vsaj v Evropi rešili tega anahronizma, postaja realnost in pripisana pomembnost vojske, ki pri tem niti ni evropska, ampak vse bolj obremenjujoča. NATO je kot zahodna vojaška zveza izgubil smisel z izginotjem vzhodne zveze, res pa ob skupnih prizadevanjih na obeh straneh Rusija zdaj ponovno pridobiva status velike grožnje z vzhoda. Danes je NATO predvsem multinacionalka, ki zastopa interese proizvajalcev orožja in za to jemlje denar od članic. Oblikovanje skupne evropske vojske gotovo ni v interesu NATO, prej nasprotno: idealne članice so manjše države, katerih udeležba v vojnah, praviloma za ameriške strateške interese, je v primerjavi z velikimi evropskimi državami nepomembna, tako kot je pravzaprav nepomembno stanje njihovih vojsk: male vojske malih držav plačujejo za pretežno odpadno orožje, v primeru resne udeležbe v spopadih bi bile predvsem topovska hrana. Še pomembnejše pa je, da vzdržujejo zastarele ideološke sheme, ki bi jih NATO rad obdržal, ter da navznoter utrjujejo nacionalizem oz. občutek strahu in ogroženosti. Ko smo v Sloveniji glasovali za vstop v ES in NATO, sem bila proti slednjemu, po vstopu pa sem pričakovala, da bo NATO prinesel vsaj nekaj tehnologije in po možnosti nekaj denarja. Sedanji odnos zveze do majhne države članice z vojsko neprijetno spominja na strukturo, ki se jim »plačuje« za lastno varnost in zaščito. V danih okoliščinah je dejstvo, da zračni prostor Slovenije varujeta Italija in Madžarska, že malce srhljivo ...

Medtem ES ne daje znakov, da bi se kaj dogajalo – ne glede distanciranja od NATO ne pri pripravi lastne vojske. Najbolje bi seveda bilo, če bi ES med svojimi državljani ukinila pripravljenost na smrt v vojni in se končno znebila ostankov svoje kolonialne preteklosti. To ne pomeni, da bi se izgubile kvalitete, ki so jih vojske negovale, kot so disciplina, večina, tehnologija, strategija in taktika: vse te kvalitete so nujne za civilne servise. Združitev vseh represivnih organov in vseh civilnih reševalnih služb bi Evropi zagotovila učinkovito zaščito v primeru katastrof, od vulkanskih izbruhov do reševanja mačk z dreves – in zagotovo ne bi bila uperjena zoper človeka, pa naj bo državljan ali ne. S preoblikovanjem nacionalnih vojsk bi se znatno zmanjšala možnost medevropskih vojn, zmanjšal bi se nacionalizem, za zaposlova-

nje (tudi priseljencev) bi se odprla velika niša, pa še večšine ljudi iz drugih kultur bi se izkoristile za reševanje ljudi. V tradiciji evropskih in drugih držav so od antike naprej znani primeri tujcev, ki so opravljali vojaške in civilne servise in bili cenjeni zaradi svojih veščin: Skiti policaji v antičnih Atenah, Švicarji v Vatikanu, Senegalci v francoski vojski, Gurke v angleški, Navajo šifranti v ameriški, Bušmani v južnoafriški policiji. Nedvomno so nekatere med temi praksami imele skrite kolonialne agende, pa še senco rasizma ... Brez tega bremena in v drugačnem kontekstu se odpira veliko novih možnosti in boljšega izkoriščanja denarja in človeškega potenciala – če le ES brez izjem izstopi iz NATO.

***

Evropa, mitska feničanska princesa, je dala ime celini, na katero so jo odpeljali, in je za zmeraj vpisana v evropske simbole in slike. V vsej antični mitologiji je težko najti motiv s tako skromnim pripovednim jedrom, pa tako obsežno in bogato likovno obdelavo, kot je mit o Evropi. Likovno upodabljanje Evrope se ni končalo v antiki, ampak je kratko malo preplavilo evropske umetnosti od renesanse naprej. Tudi Ljubljana ima svojo Evropo in bika, spomenik v središču mesta, ki »oddaja« dokaj prozorno in naivno sporočilo o politični prihodnosti države.

Evropa je bila hči kralja Agenorja iz Tira in Telefase, po Homerju pa hči Feniksa, prednika Feničanov. Kakorkoli je že bilo, Evropa se je rodila v vzhodnem Sredozemlju. Bog Zevs se je zagledal v mlado lepoticu in ko se je s spremljevalkami igrala na obrežju, je prišel iz morja v podobi belega bika lepega vedenja: dekletom je dovolil, da ga okrasijo s cvetnimi vencami in se z njim igrajo, se priklanjajo in jim ponujajo hrbet za jahanje. Evropo je preslepil in sedla je nanj. Takrat pa je bik z božansko hitrostjo skočil nazaj v morje in odplaval, preden se je spremljevalkam posrečilo princeso sneti z živali oziroma preden se je Evropa znašla. Plaval je vse do Krete, kjer se je na obrežju Evropi pokazal v svoji pravi podobi. To se je zgodilo v Gortini, pod drevesom, kjer je bog odložil zbegano princeso. Vse kaže, da je imel Zevs z Evropo daljše razmerje oziroma da jo je obiskoval vrsto let, tudi potem ko se je poročila s smrtnikom, kretskim kraljem Asteriosom (kar za Zeusa ni nenavadno), saj sta imela pet otrok: Minosa, Radamanta, Sarpedona, Dodona in Karneja. Prva dva sta postala sodnika v podzemlju, in to po uspešni karieri pravičnikov na Zemlji. Sarpedon je ustanovil kraljestvo v Mali Aziji, Dodon pa veliko Zevsovo preročišče v Dodoni, torej kraju, poimenovanem po njem. Karnej je postal Apolonov ljubimec, tako da je celo bog po njem dobil naziv Karnejski. Vsa ta imena je treba navesti, ker nam razkrivajo pravi smisel mita o Evropi, še zlasti če jih primerjamo z usodami Evropejcev, ki so se v iskanju sestre odpravili na različne konce sveta. Kiliks je ustanovil pokrajino in državo Kilikijo, Feniks je odšel v Afriko in ustanovil feničansko kolonijo, Tasos je odkril otok – Tasos. Vse mitske zgodbe, povezane z Evropo, se nam torej kažejo kot splet razširjevalskih (diseminacijskih) mitov, pri čemer se to ne nanaša le na ozemlja, kolonije in nove države. Evropejci in sinovi so kulturni heroji, ki po celem Sredozemlju širijo kulturne pridobitve Feničanov: pisavo, urbanizacijo, zakone. Razširjevalski miti o Evropi v dobršni

meri sovpadajo z nekaj pomembnimi dejstvi, v zgodovini antike zvečine splošno sprejetimi: z maloazijsko kolonizacijo Krete, kolonizacijo celotnega Sredozemlja (feničanski trgovski in kulturni svet), minojsko civilizacijo na Kreti, kretskim vplivom po Sredozemlju, še zlasti v celinski Grčiji, spominom na zgodnje semitske kulture v Grčiji. Zadošča že pogled na spisek imen, povezanih z mitom o Evropi, pri čemer so skoraj vsa povezana s kakšnim zemljepisnim pojmom. Povsem postranski lik v mitskih zgodbah, neki lepotec Milet (vanj sta bila zaljubljenata dva Evropina sinova, tako da sta drug drugega preganjala), jasno opozarja na kolonialne in politične implikacije mita: Milet je ključni kraj na maloazijski obali (za povezave, trgovanje, vojaški nadzor), mesto, s katerim so bili veliko pozneje, v zgodovinskem času, povezani strateško merjenje in boji med Perzijci in Grki.

Mit o Evropi je torej pravi politični mit; mit, ki je zajel ene elemente in pokrival druge. Tako se Zevs ugrabitelj pojavlja kot imaginarno maščevanje koloniziranega, hkrati pa se sam pripravlja na koloniziranje. Nevarnost, ki je prežala na zgodovinarje v antiki in preži nanje tudi zdaj, je, da klonejo pred izjemno mikavnostjo mitske simbolizacije. Evropa je semitska princesa, to pa odvrta manipulante z rasističnimi opredelitvami. Antični Grki niso imeli težav s »tujim« poreklom ugrabljenih žensk: ženske so umeščali v nišo med barbare (tujce) in živali kot nenavadno in nevarno pleme, namenjene so bile temu, da »prenašajo« identiteto očetov svojih otrok. Mit o Evropi je v resnici politično radikalen mit, je mit, ki zadeva ne le temno plat evropskega vsakdanjika, marveč tudi vse samoomejitve, ki jih evropska celina bolj ali manj hinavsko vztrajno postavlja sama sebi. Zapuščeno princeso z moškimi potomci je sprejel Aterios, na Kreto priseljeni Eolec. Tako se je izoblikovala nova kretska dinastija. Evropa sama, središče vseh teh razvojnih poti, razvejevanja in koloniziranja, je ostala povezana samo s prvotno mitsko zgodbo. Vendar pa ta zgodba o začetnici mnogih rodov, dežel in mest vključuje še druge zanimive prvine. Prva je nasilje. Nova družba, nova skupnost ali mesto, potrebuje ženske, telesa, ki ustvarjajo nove vojake, državljane, ljudi, ki jih upravljajo in sestavljajo družbo – brez žensk. »Ugrabitev«, izraz, ki so ga sprejeli vsi evropski jeziki za opis nasilne prilastitve žensk, je v bistvu surovo posilstvo. Bik Evropo dvigne in odnese: če odmislimo čisto erotične prizore, je mitska ugrabitev na grških vazah v različnih zgodovinskih obdobjih – torej izredno trdovratno – upodobljena kot dvig žrtve s tal, odnašanje, včasih vzlet – kadar je nasilnež le-teče božanstvo ali bitje.

Druga zanimiva prvina mita je bik. Kult, ki so vključevali bika, so bili v minojski kretski kulturi nesporno osrednjega pomena, vendar pa se pojavljajo povsod v antičnem svetu, od najbolj zgodnjih do poznoantičnih kultur. V sredozemskem svetu je govedoreja povezana s kulturami s stalnim bivališčem, z mrežo mest, z visoko razvitimi upravnimi in pravnimi sistemi. Velike kulture tega sveta, ki so poznale govedorejo, so bile pismene kulture, kulture namakanja, intenzivnega kmetijstva, skratka, v primerjavi s sosednjimi (ali rivalskimi) nomadskimi kulturami so bile visoke kulture. »Svete krave«, ki jih je greh ubiti, se pojavljajo v Homerjevi Odiseji, njho-

va smrt pa povzroči nove težave junaku in njegovim tovarišem: prepoved ubijanja totemske živali obstaja vsaj v epskem spominu. Niti povezovanje belega bika in morja v kontekstu antičnih kultov ni nelogično: zastavlja se vprašanje, ali ne nadomešča Zevs v mitu o Evropi boga morja. Cvetni vencu, s katerimi na azijski obali krasijo bika, in njegova ustavitvev pod kretskim drevesom po svoje opozarjajo na kulte rastlinstva in rodovitnosti.

Ko je Evropa izginila in je njen oče izvedel za podrobnosti izginotja, je vse svoje sinove poslal v iskalno akcijo. Vsak od njih je krenil v svojo smer, kakor je značilno za zaplet v pravljici. Skupaj s Kadmosom se je na pot odpravila tudi njihova mati Telefasa. Zakaj je šla hčer iskat tudi mati, ni jasno. Verjetno je imel Agenor tako močno voljo, da so se družinske vezi pretrgale. Telefasa je na poti nekje v Trakiji umrla, sin Kadmos pa je sklenil ostati na kraju, kjer je potem ustanovil Tebe, podobno kot so drugi bratje ostali na določenih točkah in tam ustanovili svoja kraljestva. Mitska zgodba ponuja tudi druge zanimive podrobnosti o usodi te družine. Agenor je svojim sinovom (in torej tudi ženi) prepovedal vrnitev, če ne pripeljejo s sabo Evrope. Kot Pozejdonov sin se je očitno čutil dovolj močnega, da se postavi po robu Zevsovimi kapricam, bog Zevs pa se, kot kaže, ni zmenil za jezo očeta, ki mu je ugrabil hčer, in ga ni kaznoval za njegovo vztrajno nasprotovanje. Evropa pa ni pokazala želje, da bi se vrnila domov.

Če si ogledamo zemljevid potovanj Evropske družine, nam postane jasno, da se za razbitjem družine in besom avtoritarnega očeta nemara skriva načrt kolonialnega širjenja in osvajanja novih ozemelj. Arheološke ugotovitve o povezanosti kretske civilizacije ter poznejše maloazijskih in afriških kultur z grškimi Tebami dovoljujejo sklep, da je za mitsko zgodbo mogoče razbrati dejanske dogodke mešanja in medsebojnega poznavanja. Agenor je lahko kot moder politik sam razširjal mikavne zgodbe, da bi dobil ustrezen motiv za politično delovanje oziroma osvajanje novih ozemelj. Ker se mit nič kaj ne meni za čustveno prepričljivost, ki mu jo moderni čas rad pripisuje, nejasen odnos med njim in njegovo ženo osnovni mitski zgodbi ni preveč škodoval. Ne bi pa pričakovali, da se prav nobeden od bratov ni odpravil za Evropo v tisti smeri, kamor je izginila, torej proti Kreti. Tako mitska zgodba posredno govori o veliki, močni Kreti, najpomembnejšem gospodarskem, vojaškem in političnem središču v Sredozemlju. Kolonizacija je bila – v nekem nedoločenem obdobju kretske premoči – zagotovo usmerjena k obrobju Sredozemlja, k obalam in manjšim otokom. Ko je Platon mnogo stoletij pozneje opisoval svet grških kolonij v Mediteranu, je uporabljal prav zabavno podobo: žabe, ki sedijo okrog mlake. Grki so nedvomno kolonizirali samo obrobna pribrežna območja in otoke, niso pa prodirali globlje v kopno držav: naravo in travmo takšnih podvigov nam jasno prikaže mit o argonavtih. Mitološka zgodba o Evropi tako na svoj način opredeljuje proces kolonizacije zunaj dosega kretskih oblastnikov in avtoritet, nemara prav v času zatona Krete kot sredozemskega središča. Medtem ko Evropa ostaja tam, kamor jo je Zevs odnesel, njena družina osvoji ozemlja sredozemskih obal in zaledij. Nikoli pa ne pride do srečanja ali vrnitve ...

Ana Faccini je bila v novogoriškem gledališču dejavna že kot srednješolka v Amaterskem mladinskem odru. Po študiju na AGRFT se je prvič predstavila na odru takrat še Primorskega dramskega gledališča v predstavi *Tistega lepega dne* septembra 2000. Kot članica igralskega ansambla je sooblikovala več kot petdeset uprizoritev in za svoje kreacije prejela Borštnikovo nagrado za mlado igralko za vlogo Hane v uprizoritvi *Dogodek v mestu Gogi*, Nagrado Sklada Staneta Severja za vloge Kalerije v *Letoviščarjih*, Charlotte v *Skrivnih strahovih na javnih krajih* in Petrunele v *Dundu Maraju* ter nagrado tantadruj za gledališki dosežek v uprizoritvi *Postani obcestna svetilka* (Srečko Kosovel).

Patricija Maličev

ČE NI KOMUNIKACIJE, SE CAROVNIJA NE ZGODI

Pogovor z Ano Facchini

Menda ste že pri dveh letih znali Zupančičeve Mehurčke na pamet. Drži?

Ne čisto. Ko sem imela dve leti, sva bili z mamo nekega dne na obisku pri teti Veri in bratranec Andrej, ki je pet let starejši od mene, je takrat ravno začel obiskovati prvi razred. Učil se je brati iz prvega berila, jaz pa sem se pod mizo igrala. Teta mu je rekla, naj bere na glas, in ko je prvič prebral do konca, mu je rekla, naj ponovi, da mu bo šlo bolj tekoče. Ko je še drugič prebral na glas, mu je rekla, naj prebere še tretjič, da bo vedel, kaj je prebral. Andrej se je uprl in ni hotel več brati, pa sem se baje jaz oglasila izpod mize: Bom jaz! In gladko odrecitala celo pesmico. Mihecnidajalptičkom hranetemvečjevanjemetalkamenjepasoseptičkezbraledagabodokaznovale ... Toliko znam še danes. (smeh) Mama in teta sta se samo prijeli za glavo. Tudi Mehurčke sem znala na pamet, ampak to je prišlo malo kasneje.

Spomnim se, ker sva še kot čisto majhni živeli v istem novogoriškem bloku, da ste veliko peli.

Drži, rada pojem. Na srečo imam v našem teatru veliko priložnosti, da izživim svojo strast, in imam tako za sabo kar nekaj uspešnih glasbenih predstav. *Peter Kušter* in *Božična pesem* v režiji Ivane Djilas, pa *Alica* Janusza Kice, *Postani obcestna svetilka* Andreja Jusa in še bi lahko naštevala ... To imam po očetu. Pel je v raznih zborih, najprej pri PZ KK Vipava, pa pri Komornem zboru Nova Gorica, potem pri Pro Voxu. Ko je bil mlajši, se je pri Danilu Čadežu učil solo petja, bil je perspektiven, ampak okoliščine mu žal niso dovoljevale študija.

Kako je potekala vaša pot v svet gledališča?

V teater sem se zaljubila v prvem letniku gimnazije, ko sem gledala Pipanovo predstavo *Krst pri Savici*, ki je otvorila novo gledališko hišo v Novi Gorici. Tako me je začarala, da sem si v mraku gledališke dvorane prvič zares zaželela biti gor, na odru, pod žarometi, in delati to – vsi moji nastopi na raznoraznih šolskih in občinskih proslavah so bili sicer zabavni, to pa je bilo nekaj povsem drugačnega ... Nisem že od malega želela postati igralka, ampak zdravnica, odvetnica, veterinarica ali nekaj takega. Če zdaj pomislim (smeh), ne vem, od kod mi te ideje ... Skratka, Krst sem potem gledala še petkrat ali šestkrat. Tekst sem znala na pamet in kopala sem se v čarovniji, ki je prihajala z odra. V času gimnazije sem se vpisala v amaterski Mladinski oder in poti nazaj ni bilo več.

In potem ste se vpisali na akademijo.

Na akademiji je bilo super. Bili smo krasen letnik, majhen in povezan. Moja mentorja sta bila Mile Korun in Matjaž Zupancič. S Korunom je bila ljubezen na prvi pogled. Že v prvem krogu sprejemnih izpitov je nekaj kliknilo, vsaj sama sem imela občutek, da sva se vzajemno posvojila. Takrat sicer še nisem vedela, ali bom sprejeta ali ne in kakšna odisejada me čaka.

Zakaj?

Po prvem krogu sprejemnih izpitov sva s sošolcem Erikom, ki me je spremljal v Ljubljano za moralno podporo, nestrpno čakala pred AGRFT na objavo rezultatov. Ko se je končno pojavil takratni vratar Cveto z listom z imeni, smo se v gručici zbrali okrog njega. Strmela sem v list, kar naenkrat je bilo vse modro, pred očmi so se pojavljale samo črke P, R, T, M, in to niso črke mojega imena in priimka (smeh). Nisem naredila, sem si rekla, to je to. Erik me je potem sprehajal po Ljubljani gor in dol in tolažil. Bila sem v šoku, še jokati nisem mogla. Odpravila sva se domov, v Novo Gorico, oziroma v Šempeter, kjer sem pri tovarni Vozila Gorica pustila mamino katrco. In sva potovala, vsakih 20 km sva morala na novo štopati, tako da sva v Šempeter prišla po šestih, sedmih urah, skratka opolnoči. Ampak ker sem bila ob odhodu tako nervozna, sem pustila prižgane luči in akumulator se je izpraznil. Potem se je prijatelj spomnil, da v bližini stanuje njegov stric, ki bi lahko pomagal: potrkala sva na vrata bližnje hiše in prosila, če lahko telefonirava, takrat še nismo uporabljali prenosnih telefonov. Uredimo, avto se zbudi in odpeljem se domov, v Brda. Starši in sestra so me čakali v dnevni sobi. Šele ko sem

jih zagledala, sem se zlomila. Jok in stok in joj. In tako naprej ves teden, dokler ni staršema prekipelo in sta si vzela dan dopusta, da me odpeljeta na morje, kar naj bi končno presekalo moje žalovanje. In smo šli, v Simonov zaliv; a tudi tam nisem vedela, kaj naj bi s seboj, tako da smo kmalu spakirali nazaj domov. Tam nas pričaka nona z novico, da me že ves dan kličejo z akademije. Jaz najprej spet v jok, potem se le zberem in telefoniram na AGRFT. Oglasi se vratar: »Aha, a ti si tista, ki te že cel dan iščejo, pa zakaj nisi prišla? Povem mu celo zgodbo. Poveže me s prodekanom Dušanom Mlakarjem: Mhhhm. No, zakaj pa niste prišli? In tudi njemu povem kako so se stvari odvile, P, R, T, M, morje, Simonov zaliv ... (smeh) In on: mhhhm, mhhhm ... Ampak a bi vi sploh radi? Jaz: ja, ja, prosim, dajte mi še eno priložnost. In tako reče: no, naj vam bo, pridite jutri ob enajstih, se bo komisija samo zaradi vas še enkrat sestala. Jaz pa nazaj: joj, na kolenih, hvala, hvala. Naslednjega dne sem že ob osmih sedela v baru Novice, s Stanislavskim v roki. Uspelo mi prebrati samo prvi stavek, 96000 krat. Potem sem šla čakati pred veliko gledališko predavalnico in začeli so prihajati eden po eden, teh enajst, dvanajst članov komisije. In vsak seveda: kako pa da niste prišli, zakaj pa niste prišli? Jaz pa spet vsakemu, M-ji, R-ji, P-ji, T-ji ...

Koliko drži, da vas je že med sprejemnimi izpiti režiser Mile Korun, če tako rečem, vzal pod svoje peruti?

A da je bilo tako? Ne vem. Morda sem to bolj čutila kot vedela. Zdelo se mi je, da sva se takoj razumela. Vsi so strašno opozarjali in strašili pred njim, češ da je strašen bav bav, grozen in ne vem kakšen. Ampak moja, pa ne samo moja, mislim, da izkušnja celega našega letnika, je bila popolnoma drugačna: izjemno smo se razumeli, skupaj smo hodili na večerje in mu pripravljali praznovanja ob rojstnih dnevih. Mislim, da nas je imel resnično rad, in mi smo imeli njega in še vedno ga imamo. Jaz si boljših mentorjev res ne bi mogla želeli.

In takoj po zaključeni Akademiji ste prišli v službo v Novo Gorico?

Ja, povabil me je takratni umetniški vodja in velik gledališki človek Primož Bebler, malo zaradi tega, ker sem bila iz teh koncev, malo zaradi tega, ker mu je bilo všeč, kar je videl, upam. Moja prva predstava je bila *Tistega lepega dne* v režiji Borisa Kobala. Potem *Zdrahe* Vita Tauferja in potem je prišla Korunova *Goga*.

Vloga Hane nekako velja za vaš preboj.

Hana je kolos, zahteven lik. In sam Grumov tekst je tako monumentalen, eden monumentalnejših ne samo v slovenski, ampak svetovni dramatik. Mile Korun je imel veliko zaupanja vame, ker nisem bila standardna zasedba za Hano, ki naj bi bila krhka, prosojna deklica, jaz pa prosojna ravno nisem, nikoli nisem bila in verjetno tudi ne bom. Krhka pa sem, vsaka ženska je tudi krhka. Ne glede na to koliko je je skupaj. Kritike so bile zelo pozitivne, a vsi po vrsti so me označevali kot atipično izbiro za Hano. Bila sem presenečena, pričakovala sem seciranje moje kreacije. Nisem si mislila, da se bo stroka toliko ukvarjala z mojim videzom.

Zdelo se mi je nekako ... neumestno, omejujoče. Mislila sem in še vedno mislim, da če je kje vsa svoboda tega sveta, potem je v teatru.

Vseeno si vsaj za slovenski prostor v tistem času drznem trditi, je to, da ste bili v teatru, zaradi svoje pojave, v afirmativnem smislu, nekakšen novum. In gotovo ste generacijam za seboj odprli možnost, da se ne glede na to, koliko je kdo obilnejši ali neprosojem, s talentom lahko dokaže enako kot ostali. Korun je tu spet videl dlje. Koliko ste s tem morali razčiščevati sami pri sebi?

Moj drugi mentor Matjaž Zupančič mi je pred zaključkom akademije rekel, naj le malo shujšam, ker sicer ne bom delala, ker enostavno ne bom dobila priložnosti. In če nič drugega, sem ga postavila na laž, ker zdaj že dvajset let brez prestanka delam. (smeh) Tako je bila moja popotnica v gledališki svet: z ene strani dvom, z druge strani zaupanje. In nič nisem zamerila Matjažu, ker vem, da je hotel dobro. Dvom je lahko tudi zelo pozitivna stvar, saj odpira polje možnosti. Sem pa dvomila v svojo Hano in v svoje sposobnosti, tudi zaradi stereotipov in nezaupanja vase. Prvi del bralnih vaj je bil zelo zelo naporen zame. Nisem se mogla sprostiti. Tako daleč je šlo, da skoraj nisem več znala normalno prebrati teksta. Potem sem na eni od večernih vaj, ko je Korun dal pavzo, šla do njega in ga prosila, če ima minuto. Šla sva do okna. Povedala sem mu, da jaz očitno ne znam, ne zmorem, in da vračam vlogo. In Korun ne bi bil Korun, če me ne bi z eno potezo razorožil. Spomnim se njegovega obraza, tega, kako me je pogledal, in nasmeha: poslušaj, lubi, ti meni zaupaš? Zaupam, sem rekla, seveda. In on: potem mi pa zaupaj, da jaz tebi zaupam. In tako je z enim stavkom stresel celotno nepotrebno breme z mojih ramen. Vse je steklo. In obenem mi je dal eno najpomembnejših lekcij o teatru: da je zaupanje v njem ključno.

Letos obeležujete dvajsetletnico dela v SNG Nova Gorica. Sprašujem vas o vlogah.

Hana ostaja zame največja. Bilo jih je še veliko, ki se jih z ljubeznijo spominjam: Fatima Mansour v *Arabski noči*, Kalerija v *Letoviščarjih*, Jemavec v *Grenkih sadežih pravice*, Arkadina v *Galebu*, Nina v *Kralju na Betajnovi* (spet ena atipična), Melita v *Ledi*, Sonja v *Stričku Vanji* ... In čeprav bo mogoče zvenelo banalno, saj vsi rečemo tako, a je pač res: vsaka vloga nekaj prinese, tudi tiste najmanjše ali tiste, ki si jih z največjo muko delal. Ni nam vsaka pisana na kožo, vsega si ne želiš delati, a pogosto se ravno te izkažejo za najboljšo šolo. To so biseri, stopničke, ki te peljejo naprej in višje. Če hočeš, če si dovoliš, se lahko res čisto od vsake stvari nekaj naučiš. Pogosto se vračam k večjim vlogam, ki sem jih naredila, ampak nemalokrat se založim, da se vračam tudi k najmanjšim: da se tako malo pohecam, tudi, recimo, k 'nosilni vlogi' Tobyja, ki sem jo imela pri *Obisku stare gospe*, ko sem Mileno Zupančič v nosilih prenašala po odru skupaj z Brankom Ličenom. To so bile na neki način še večje lekcije, ker imaš čisto drugo perspektivo. Več prostora imaš, da opazuješ, kaj se na odru dogaja, da drugače živiš z ljudmi okrog sebe, bereš svoje kolege in vidiš njihov proces dela, opazuješ, poslušаш, nič ti ne uide.

Kaj vam daje teater?

Kruh (smeh). Daje mi možnost raziskovanja, možnost izražanja. Ne znam slikati, ne znam pisati tako fantastično, kot znajo nekateri. Moj izraz je ta, da skozi sebe, skozi svoj filter, spuščam besede nekoga drugega in poskušam te besede, emocije, stanja na tak način pontranjiti in jih predati naprej, da se dotaknejo ljudi, ki me gledajo, da se jim nekaj zgodi, da jim te zgodbe, ki jih pripovedujem, ki niso moje, nekaj dajo, nov uvid morda. Tako da ja, teater mi daje možnost izraza, hkrati pa seveda skozi meandre vseh raznorodnih vlog in predstav spoznavam sebe in neskončne globine in obraze človeka.

Vas ni nikoli mikalo, da bi zapustili Gorico? A nemara je še večji izziv ostati in delati v svojem kraju?

Meni je bil to večji izziv, čeprav sem se na začetku zelo upirala. Nisem hotela takoj podpisati pogodbe, dve leti sem zavlačevala in razmišljala, joj, samo ne nazaj domov, komaj sem šla ven in svet in zdaj takoj nazaj, ne, ne, ne ... Sem avanturističen duh, zanimajo me nove stvari. Ampak kar me je resnično pritegnilo in zaradi česar sem potem seveda v Gorici tudi ostala in pognala korenine, so ljudje, ansambel, kolegi ... Imela sem priložnost delati tudi drugje po Sloveniji in imela sem priložnosti zaposlitve v drugih hišah. A takšnega kolektiva, kot je SNG Nova Gorica, ne bi našla nikjer. Tu so ljudje, ki so mi pisani na kožo. Razumemo se, radi delamo skupaj. In to je vedno pretehtalo. Obenem mi je v vseh teh letih ta hiša začela pomeniti še nekaj drugega: do nje čutim pripadnost, tako kot do tega prostora in ljudi, gledalcev.

Kaj naredi dobro igralko?

Ha, če bi vedela. Ne vem. Mislim, da je to odprtost. Do soigralcev, odprtost do režiserja, do novega, neznanega. Odprtost v komunikaciji, da znaš videti, slišati, da nisi zaprt sam vase in da se ne ukvarjaš samo s seboj, ampak si del življenja, ki se na odru dogaja. Če ni komunikacije, se čarovnija ne zgodi. To nam je govoril tudi Korun na akademiji, na odru nisi sam sebi namen. Če nisi odprt, se lahko hitro zgubiš v sebi in svojih občutkih. Na primer, ko v določeni vlogi trpiš in jahaš to trpljenje in uživaš v tem, kako si fantastičen, ko tako zares trpiš, to ni nič, ni gledljivo in gledalcu ne prinese nič. Tega ne smeš, to ni zate, na odru ni prostora za tako avtoerotiko. Ti moraš pripraviti gledalca do tega, da bo trpel. Ali užival, ali ljubil ... To je igralčeva naloga. Biti prisoten, odprt, pripravljen, da se kljub strahovom prepustiš, da znaš včasih tudi dati vajeti v roke nekemu drugemu, da zaupaš. Iz tega se zna potem roditi marsikaj lepega. In seveda moraš včasih tudi ti vzeti vajeti v svoje roke in potegniti in peljati, če je treba. In včasih je treba podvomiti, prizprašati. Včasih verjeti in zaupati drugemu. Verjeti tudi sebi, zaupati tudi vase.

V najnovejši predstavi Evropa ste – Evropa.

Sem. V nastajanju, v procesu. Kompleksna predstava in kompleksen lik. Evropa, mati mila. Zelo človeška in aktualna. Še posebej zdaj je treba razmišljati o Evropi, ker ni samoumevna. Je tukaj in zdaj, je naša realnost, naš vsakdan. Živimo jo in jo s svojim bivanjem soustvarjamo. Hkrati pa nam že sama beseda Evropa evocira kup asociacij in podob, od Grčije do Bruslja. Od antike do načrtov za prihodnost, od mitologije do ekonomske krize. V raziskovanje ponuja vsaj tri dimenzije, mitološko, politično in osebno. Kakšen mastodont idej in zgodb je to! In konfliktov. In dosežkov. Ne rečejo ji kar tako zibelka civilizacije. Tekst (priredba po Ivani Sajko) se zelo zgleduje in črpa iz bogate in neskončne zakladnice evropske literature in umetnosti nasploh. Vse pa se kanalizira v osebo. V žensko ... Na odru se zgodi soočanje: zgodovine in sodobnosti, človeka s človekom, s sabo in lastnimi notranjimi konflikti, s konflikti idej, mesa in kovine ... V shizofrenem svetu, v kakršnem živimo, je včasih najlažje poslušati in upoštevati navodila. Ker nekdo drug ve, ker nekdo drug zna. In tako se polenimo. Nehamo preizpraševati stvari in si rečemo, tako pač je. To je trenutek, ko prostovoljno predamo svojo svobodo voditelju. To je nevarno. V varnosti je največja nevarnost. Evropa pravi: »Vseeno je, kako je bogu ime, v vsakem primeru nekdo terja tvojo dušo. Zakaj je ne bi jaz?« Ona, ki je ženska, ki je mati. Ki se je gradila na plečih milijonov svojih 'otrok'. Z vsa svojo razklano zgodovino. In mi, ki jo postavljamo na oder v vsej njeni kompleksni veličini, smo njen produkt, smo najboljše, kar zgodovina ponuja, saj izhajamo iz evropske umetnosti in jo komponiramo v sodobno odsko manifestacijo. Res, ta naša ljubezenska propaganda je zelo kompleksna, hkrati pa izjemno preprosta in zabavna. Tako kot človek.

Česa si želite za naslednjih deset let?

Predvsem, da bi nadaljevala tako, kot sem si zastavila, in da bi živela polno življenje, tako na odru kot zunaj njega. Da bi znala uživati sebe, trenutek, v katerem sem, in da bi znala uživati stvari in ljudi, ki mi prihajajo na pot. Za teater, za gledališko umetnost, si pa želim boljših časov. Želim si, da bi se čim prej pobrali po vsem tem cirkusu, in želim si, da bi ljudje na pozicijah, ki so odgovorni za gledališče, umetnost in kulturo nasploh, končno imeli nekaj več posluha, razumevanja in pogleda v prihodnost, da bi se zgledovali po modelih, ki v tujini delujejo, jih posnemali. Želim si spet polnih dvoran. Občinstvu pa želim prost dostop do gledališke, glasbene magije. Do umetnosti. Veliko dobrih predstav, ki bi se jih dotaknile (smeh), z mano vred ali brez mene.

*Mama hčere, mama sina,
radost, od boga edina,
mama pod perutjo greje
te, ki se jim sreča smeje.
Mama gleda, mama vlada,
brez skrbi, ima te rada,
če si ji prijatelj zvest,
če jo kličeš tja do zvezd.*

*Ravni hrbti, puške v zrak,
smo okop in silna stena,
levo ženske, desno moški,
govori naj bela žena!*

*Hrbet strašnega goveda,
mama z njega kaže, gleda,
šteje, tehta, misli, snuje,
bik rohni in ukazuje,
zanjo tuli, zanjo dela,
strla ga je žena bela,
to ni pravljica, ne bajka,
to je vojna, to je hajka.*

*Ravni hrbti, puške v zrak,
smo okop in silna stena,
levo ženske, desno moški,
govori naj bela žena!*

Boštjan Narat

Metka Franko je prejela nagrado Bevkova listina za gledališko, filmsko in televizijsko delo, saj je s svojim temperamatom in značilno spontanim odnosom do igre zaznamovala goriški, primorski in širši prostor. V novogoriškem gledališču je ustvarjala štiri desetletja, od rosnih let do upokojitve in še po njej.

Nagrada

METKA FRANKO

Bevkova listina Mestne občine Nova Gorica

Sprva je igrala v amaterski gledališki skupini, 1962 pa je oblikovala svojo prvo vlogo v takratnem polprofesionalnem Mestnem gledališču v Novi Gorici, v katerem je bila angažirana skozi vse razvojne faze do ustanovitve Primorskega dramskega gledališča. V njem je bila redno zaposlena od 1970 do upokojitve 1997. Bila je tudi članica akcijskega odbora mednarodnega festivala Goriško srečanje malih odrov. Nastopila je v več domačih filmih (mdr. *Ljubezen na odru*, 1973, *Bele trave*, 1976 ...) ter nekaterih tujih (*Ein Mann für Mama*, *Zadah tela...*), dvakrat je snemala za TV München, za Radio Maribor je posnela nekaj radijskih iger.

Že s svojo prvo večjo vlogo, Katrino v igri *Boter Andraž* (1962), se je s temperamentno interpretacijo dokazala kot igralka, kar je nadgradila z interpretacijama Lucrezie v *Mandragoli* (1965) Niccolòja Machiavellija in Micke v komediji Antona Tomaža Linhart *Županova Micka* (1965). Razcvetela se je v vlogi polnokrvne Pepke v *Primorskih zdrajah* (1971). Sledilo je več vlog v uprizoritvah slovenske dramatike: Ana v krstni uprizoritvi igre Toneta Partljiča *Najpoje čuk* (1971), več likov je upodobila v uprizoritvi dveh enodejankah Ivana Preglja *Berači* in *Vest* (1972), bila je radijska napovedovalka Matilda v komediji Toneta Partljiča *Ščuke pa ni* (1974), Marjeta v krstni uprizoritvi novitete Vinka Cudermana *Igra o grešnem puntarju* (1975) ter Cesarica in Sekretar podjetja Snaga v *Manevrih* (1975) Jožeta Javorška. V vlogi prostitutke Marike Mondkove v igri Ivana Bukovčana *Preden bo petelin zapel* (1976) je oblikovala živ, ti-pološko barvit in osvežujoč lik. Kot Margareta v ambientalni uprizoritvi monodrame Roberta Athayda *Gospa Margareta* (1976) je svojo junakinjo zastavila ironično, posmehljivo posnemajoč nasilne učiteljice stare sorte. Zrelo karakterno vlogo je ustvarila v drami Antona Pavloviča Čehova *Striček Vanja* (1978); v omamno čutni, drzni in samozavestni Jeleni Andrejevni je razkrivala tudi njeno nemoč, bogastvo in globino intimnega sveta, ki bi ga mogla v življenje priklicati le ljubezen. Terezo v drami Slavka Gruma *Dogodek v mestu Gogi* (1980) je izrisala v kontrastnih barvah grobe ženske osamljenosti in (v soigri s Hano) domala izterjane, zakrčene materinske nežnosti. Osrednji lik Simone v drami Jeana Clauda Grumberga *Modni salon* (1981) je napolnila s samoto, tihim notranjim trpljenjem, nemočjo, obupom in zlomom; utelešeno bolečino so le tu in tam zastrli bežni prelivs veselosti in razposajenosti. Naslovni vlogi v komediji Carla Goldonija *Krčmarica Mirandolina* (1982) je vdihnila žar bistre, zrele ženske, ki se natančno zaveda tako moči svojega spola kot položaja v družbi; kot pretkana spogledljivka, ki meša glavo vitezu, zakletemu sovražniku žensk, je bila naravna in prikupna. Kot gospa Françoise v igri Rogerja Vitrac *Volkodlak* (1993) je v začetni nesporazum o identiteti te osebe spretno vpletla primerno zagoneten lik poetično razmišljajoče in sprenevedave stare frajle. Meg v igri Sama Sheparda *Misel lažnivka* (1996) je bila suverena igralska stvaritev, dosledno v okviru realistično utemeljene igre oblikovana poosebljena sebična materinskost in krivda za nerazčiščena razmerja v družini.

Metka Franko je bila v svoji aktivni dobi nedvomno ena najbolj prepoznavnih igralk Goriške, obdarjena z izjemnim igralskim talentom, ki ni ostal neopažen v slovenskem in jugoslovanskem prostoru kot tudi ne v tujini.

(iz utemeljitve)

KONTAKTI CONTACTS

Slovensko narodno gledališče Nova Gorica

Slovene National Theatre Nova Gorica

Trg Edvarda Kardelja 5, 5000 Nova Gorica,
Slovenija / Slovenia

t +386 5 335 22 00, f +386 5 302 12 70

info@sng-ng.si, www.sng-ng.si

Blagajna / Box Office

t +386 5 335 22 47, e blagajna@sng-ng.si

vsak delavnik / workdays 10.00–12.00 in / and
15.00–17.00

ter uro pred pričetkom predstav / and an hour before
each performance

Direktorica / General Manager

Maja Jerman Bratec

maja.jerman-bratec@sng-ng.si

+386 5 335 22 10

Umetniški vodja / Artistic Director

Marko Bratuš

marko.bratus@sng-ng.si

+386 5 335 22 10

Poslovna sekretarka / Business Secretary

Barbara Skorjanc

barbara.skorjanc@sng-ng.si

+386 5 335 22 10

Dramaturginji / Dramaturgs

mag. Ana Kržišnik Blažica

ana.krzisnik@sng-ng.si

+386 5 335 22 15 in / and

Martina Mrhar

martina.mrhar@sng-ng.si

+386 5 335 22 01

Lektor / Language Consultant

Srečko Fišer

srecko.fiser@sng-ng.si

+386 5 335 22 02

Dramaturginja in vodja AMO / Dramaturg and Chief
of AMO

Tereza Gregorič

tereza.gregoric@sng-ng.si

+386 5 335 22 18

Odnosi z javnostjo / Publicity Manager

Metka Sulič

odnosizjavnostjo@sng-ng.si

+386 5 335 22 50

Organizatorica / Organizer

mag. Barbara Simčič Veličkov

organizacija@sng-ng.si

+386 5 335 22 04

Vodja računovodstva / Chief Accountant

Neža Lango

neza.lango@sng-ng.si

+386 5 335 22 07

Tehnični vodja / Technical Director

Aleksander Blažica

aleksander.blazica@sng-ng.si

+386 5 335 22 14

Dejavnost gledališča financira Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

Del spremljevalnega programa sofinancira Mestna občina Nova Gorica.

Svet SNG Nova Gorica / Council SNT Nova Gorica

Bojan Bratina (predsednik / president), Mirko Brulc (podpredsednik / vice president), Mihaela Kolander, Damjana Pavlica, Matija Rupel

Strokovni svet SNG Nova Gorica / Expert Council SNT Nova Gorica

Andrejka Markočič Šušmelj (predsednica / president), mag. Alida Bevk (podpredsednica / vice president), Radoš Bolčina, Marko Polanc, Aleš Valič, Franka Žgavec

Član Evropske gledališke konvencije

Sponzorji

Gledališki list SNG Nova Gorica, sezona 2020/2021, številka 1

Izdajatelj SNG Nova Gorica, predstavnica Maja Jerman Bratec

Urednica Martina Mrhar

Uredništvo Srečko Fišer, Tereza Gregorič in mag. Ana Kržišnik Blažica

Lektor Srečko Fišer

Fotografije Peter Uhan, Rajko Bizjak (str. 44)

Oblikovanje in izbor fotografij Andraž Filač

Naklada 500

Tiskarna Januš

SNG Nova Gorica ISSN 1581-9884

Cena publikacije je 2 evra.

